

FUNDACJA
Archiwum Pomorskie Armii
ul. Piekary 49, tel. 271-86
87-100 TORUŃ

Archiwum i Muzeum Pomorskiej Armii Krajowej
organizacji "Wojacki Półek"
87-100 Toruń, ul. Piekary 49, tel. 271 00 15 05 05 22 136
e-mail: fundacja@p.pia.war.pl
NIP 256 16 23 17 7207 87 050 7 1
KRS 000 7 41
Nr r-ku 82 1000 1506 0000 000 102 024

Relator
Beker Leon
Maty Lubień
poczta Górna Grupa
pow. Świecie

Grudziądz
AK
+ Leissa Franciszek

M-543/1183

SPIS ZAWARTOŚCI TECZKI — Leissa Franciszek

J: M-543/1183 Pom

Grodziadz AK

I. Materiały dokumentacyjne

I/1 – relacja właściwa k. 2 s. 1-4

I/2 – dokumenty (sensu stricto) dot. osoby relatora —

I/3 – Inne materiały dokumentacyjne dot. osoby relatora k. 2, s. 1-2

II. Materiały uzupełniające relację —

III. Inne materiały (zebrane przez „relatora”): —

III/1 – dot. rodziny relatora k. 1 s. 1

III/2 – dot. ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III/3 – dot. ogólnie okresu okupacji (1939 – 1945) —

III/4 – dot. ogólnie okresu po 1945 r. —

III/5 – Inne... —

IV. Korespondencja

V. Wypisy ze źródeł (tzw.: „nazwiskowe karty informacyjne”) k. 4

VI. Fotografie dwie ikonografii

1/1. Pelagia - Leissa Franciszek

1. Pelagia i sony Franciszka - Pelagii
z maja 1992, mpis k. 1 s. 1-2
2. Oświadczenie (odpis) Leona Bekera,
mpis, kop. k. 1 s. 3-4

b

- + I 1 Leissa Franciszek
2 2.X. 1904 w Dachowie (Dakau) pow Biskupiec albo pow Suski
olsztyńskie
3 s.Jana i Anny Grzymowicz
wysiedleni za polską mowę w czasie zaboru pruskiego do Hannoveru
wrócili w 1918 -zawód kolejarz,pracował na stawidle czytali gazetę
Kulerskiego i Pielgrzyma
4 nie żyje abonowali
- II 1 zawodowe,rzemieślnik,ślusarz
2 Pracownik PKP ODDZIAŁ DRUGOWY
3 -
- III nie obowiązywał
- IV 1 Grudziądz,dzielnica TUSZEWO obecnie ulica Waryńskiego,dom w obrębie
ogrodzonego ogrodnictwa kolejowego-na peryferiach miasta
mieszkał z żoną i trzema synami -pracował na PKP
- V 1 nie znane
2 nie,wiadomo
3 punkt kontaktowy AK
4 sabotaże w pracy warsztatowej
w mieszkaniu (dom na terenie ogrodnictwa PKP) odbywały się spotkania
Polaków Kolejarzy,należących do konspiracji
Posługiwał się pseudonimem
5 wezwany na gestapo otrzymał ostre ostrzeżenie za używanie języka
polskiego w pracy
- VI Do organizacji AK należeli kolejarze-Kieper Heliodor prac PKP.Wąsik
(Alojzy?) pracownik ogrodnictwa,Kocikowski -podrabiał papiery,w paro-
wozowni była skrytka w której chowano zastępcze ubrania
Dejewski stolarz PKP,przychodzili z ROTY Kaubego,Kuciorski i Gaca
Gawełek Józef zginął w Powstaniu warszawskim, W domu ukrywano syna
Cwiklińskiego. Synek 10 letni czuwał w czasie zebrań na czatach przed
domem.Zdarzały się obstawy i rewizję domu,szukano radia ,które mąż
przechowywał i ukrywał w pojemniku na terenie ogrodnictwa.
Pracował przymusowo w elektrowni w czasie oblężenia Miasta w 1945r.
W pierwszej połowie stycznia gdy front sowiecki zbliżał się do Grudz.
przyszło gestapo aresztować męża,ale mąż zgążył się ukryć.
W marcu przyszli sowieci,wyrzucili z mieszkania potem dom spalili-
zabrali mężczyzn,Franciszka wywiezli,zginął na Uralu

Oświadczenie żony Pelagii Leissa z domu
Kwiatkowskiej,zam ul Waryńskiego 52 m 4 ,spisano w maju 1992 -
podała dokumentację dla Archiwum.Zmarła 26.VI.1992

Dokumenty przekazano Archiwum na ręce P.Docent Zawadzkiej w X 1992

2

w domu śpiewano piosenki

Wśród Nocnej Ciszy, głos się rozchodzi
Wstańcie Polacy, grehutschut odchodzi
Weście kosy, grabie, widły, wo nam niemcy bardzo zbrzydli
Niech żyje Polska

Gdy bolszewicy podchodzili pod Toruń

Toruń jest ładne miasteczko
nad którym świeci słoneczko
garstka dzielnych ochotników
nie boi się krwawych bolszewików

Na posterunku On stoi
o swej dziewczynie myśli
czy jeszcze raz ją uściskie
nim Go ta czarna ziemia przyciskie.

podaje Pelagia Leissa.

Niniejszym oświadczam, że Leisa Franciszek, zamieszkały w Grudziądzu ³ jest mi znany osobiście i bezpośrednio stąd, że wspólnie pracowałem z nim od roku 1927, a lato okupacji spędziłem z nim pod jednym dachem warsztatu. Wobec tego świadczyć mogę, że wymieniony pomimo trzeciej grupy był czynnym Polakiem a do sprawy polskiej odnosił się zawsze życzliwie a nawet ofiar- nie. Jako dowód tego podaję niżej kilka przykładów: W Tuszewie znajdowała się większa wojskowa składnica taboru kolejowego, Leisa postanowił ją spalić, co też wkrótce uczynił, wykonał to tak zręcznie, że nie przyniosło żadnej ofiary wśród Polaków, natomiast magazyn spłonął całkowicie. Kiedy został aresztowany przez Gestapobyły zawiadowca odcinka Bodus, Leisa dokła- dał wszelkich sił by go tylko stamtąd wydostać, sprawę poprowadził tak daleko, że za łapówkę miał być zwolniony, lecz niestety kilka nas Polaków nie zdążyliśmy na czas żądanej łapówki zgromadzić. Obserwując Leise z dale- ka zdawać by się mogło, że sprzyjał z Niemcami, lecz robił to celowo, by łatwiej mógł organizować żywność dla sierot aresztowanych Polaków, za co został sam dwa razy aresztowany. W roku 1939-40 wielu kolejarzy zostało aresztowanych, a rodziny ich zostały bez środków do życia i wtenczas Leisa był głównym inicjatorem stworzenia listy składek z którą sam obsadził współpracowników by tylko nieść pomoc Polakom -nie liczył się z konse- wencją schwymania go przez Niemców, o co w tym wypadku nie było trudne. Potwierdzić to może Wawrzyniak Julian, którego rodzina również korzystała z tych składek. Nocami śp. Leisa słuchał radia, dobre stał wiadomości rozpow- szechniał wśród- wśród zaufanych w ten sposób pocieszał i utwierdzał wąt- piących Polaków.-

W ostatnich dniach kiedy Niemcy zabierali wszelkie wartościowe maszyny i narzędzia ze ślusarni i kuźni pod osobistym dozorem "Oberinspek- tora" Leisa nalegał by wagony te skrycie rozładować, bo sprzęt ten wkrótce będzie potrzebny własnej Ojczyźnie, jednakowożna całkowite rozładowanie zabrakło odważnych, jedynie wspólnie we dwóch z Leisą zdążyliśmy wyjąć i ukryć dwie motorowe pompy pożarnicze, 1 aparat do spawania i nieco drob- nych narzędzi. Aparat do spawania i jedną pompę pożarniczą kolej odnalazła i dziś dzięki inicjatywie śp. Leisy sprzęt ten służy naszej Ojczyźnie.-

Tych kilka powyższych faktów z wielu innych wyraźnych niech posłużą, że śp. Leisa Franciszek był rzeczywiście czynnym i przykładnym Polakiem pomimo, że niby w niektórych wypadkach pozornie sprzyjał z niem- cami to jednakowoż skrycie w miarę sił zawzięcie im szkodził a do sprawy polskiej zawsze odnosił się szczerze i gorliwie na co w miejsce przysięgi poświadczam własnoręcznym podpisem.-

Mały Lubień, dnia 27 sierpnia 1948.

Beker Leon
Mały Lubień
poczta Górna Grupa
pow. Swiecie

/-/ Beker Leon

Stwierdzam własnoręczny podpis świadka
Gromada Dragacz

/-/podpis nieczytelny. Sołtys Gmina Grupa pow. Swiecie

120p
Repertorium A.Nr. _____ /72 _

Poświadczam dosłowną zgodność tego odpisu z okazanym mi dokumentem.
Pobrano: a/opłaty skarbowej w myśl § 12 rozp.z 23.3.1970 r./Dz.U.Nr 7
poz.59/ kwotę 10 zł., b/opłaty notarialnej wg. § 71 rozp.o opł.not.10 zł.

Uwaga: w odpisie na stronie pierwszej skr."wród".-

Grudziądz, dnia dwudziestego piątego marca tysiąc dziewięćset siedem-
dziesiątego drugiego roku / 15.III.1972 r./.-

[Signature]
St. Ziwożak
notariusz

1/2. Dokumenty - Leissa Franciszek.

1. Odpis oświadczenia w sprawie śmierci
na braku Franciszka, Gudzieds
w Adm. 345/46, mpis k. 1 s. 1
2. Pismo Zar. Gł. PCK z 2.01.1960
- ustalenie daty śmierci Franciszka,
kserokop. oryg. k. 1 s. 2

O d p i s

Adm. 345/46 O S W I A D C Z A M Y , My podpisani oświadczamy w miejsce przysięgi, że znany nam osobiscie ob. Leissa Franciszek ur. 29.IX.1904, w Dakowie, pow. Suski, zam. w Grudziadzu przy ul. Stachewicza 87, był razem z nami na Uralu w Rosji w miejscowosci Kopejsk, zmarł 23.VII.1945 r. i został w tej samej miejscowosci pochowany. (-) Romuald Leppke (-) Jozef Szydzik. Wlasnoredczne podpisy ob.ob. Leppka Romualda, ur. 27.1.1927 r. w Grudziadzu zam. w Grudziadzu, Dworcowa 12. Szydzika Jozefa, ur. 4.IX.1912 w Grudziadzu, zam. w Grudziadzu, ul. Droga Dakowa 13, stwierdzam. Grudziadz, d. 10.1.1946 r. Za p^{re}zydenta Miasta Naczelnik Wydz. Adm. Prawnego (-) Malecki (pieczec) Zarzad Miejski w Grudziadzu Herb miasta Grudziadza.-

Zgodnosc powyzzszego odpisa z oryginalem stwierdzam:

POLSKI CZERWONY KRZYŻ

ZARZĄD GŁÓWNY

BIURO INFORMACJI I POSZUKIWAŃ

Nr B. Inf. III-0/291/80

Konto w N. B. P. VII Oddział Miejski
Nr 1531-9-1529

Warszawa, dnia 2. STYCZ 1960 195

Mokotowska 14, tel. 852-01
Adres pocztowy: Warszawa 10, skrytka pocz. Nr 47

Pani
Helagia Leissa
Grudziądz, woj. Bydgoszcz
ul. Waryńskiego 72.

W związku ze zgłoszonym poszukiwaniem LEISSA Franciszka, ur. 29. IX. 1904r. Gdaków, s. Jana i Anny zd. Grzymowicz - z żalem zawiadamiamy, że wg informacji Radzieckiego Czerwonego Krzyża w Moskwie - LEJSA Franciszek, ur. 1904r. s. Jana, zmarł dnia 27. VI. 1945r.

Łączymy wyrazy szczerego współczucia

Kierownik Biura
Informacji i Poszukiwań
[Signature]
/ J. Grabski /

Podstawa:
Pismo Radzieckiego Czerwonego Krzyża w Moskwie Nr 03/1912-z
L.dz. Strat PCK 23757

Innymi informacjami Radziecki Czerwony Krzyż nie dysponuje.

KI

III/11. Materiały dotyczące rodziny
F. Leissa:

1. "Zaspiadzenie" Cent. Dom. Wykomskiego
PSS z 6.08.1948 - dot. B. Cwiklinskiego,
mphis kop. k. 15.1

ODPIS

POLSKA PARTIA SOCJALISTYCZNA CENTRALNY KOMITET WYKONAWCZY Warszawa, ul. Ign.

Daszyńskiego nr 18 Warszawa, dn. 6.8.1948 r.-

Telefony:

Sekr.Gen. -86-153

II Sekretarz- 86-982

III Sekretarz - 86-981

Wydz.Pol-Prop -86-154

Wydz.Fin-Gosp. 85-795

Kancelaria - 86-980

ZAŚWIADCZENIE

Niniejszym zaświadczam, że żona nie żyjącego LEISY Franciszka kolejarza odcinka drogowego PKP w Grudziądzu współdziałała przy ukrywaniu mnie w swoim mieszkaniu /ogrodnictwo kolejowe/. W czasie mojego ukrywania się dostarczano mi wiadomości z radia państw sojusznicznych korzystając z aparatu ukrytego w tymże mieszkaniu.-

Biorąc pod uwagę patriotyczne zachowanie się rodziny Leisów oraz to, że syn obecnie pracuje na PKP usilnie popieram podanie o przydział służbowego mieszkania.-

Kierownik Kanc.Główniej

Sekr.Gen.CKW-PPS

/-/podpis nieczytelny

/B.Cwikliński/

Pieczeń okrągła z napisem
Sekretariat Generalny
Polskiej Partii Socjalistycznej
Centralnego Komitetu Wykonawczego.

PANSTWOWE BIURO NOTARIALNE

w Grudziądzu

1225
- Repertorium A.Nr. - - /72 - -

Poświadczam dosłowną zgodność tego odpisu z okazanym mi oryginałem. Pobrano: a/ opłaty skarbowej w myśl § 12 rozp.z 23.3.1970 r./Dz.U.Nr 7 poz.59/ kwotę 10 zł., b/opłaty notarialnej wg. § 21 rozp.o opł.not.10 zł. Grudziądz, dnia dwudziestego marca tysiąc dziewięćset siedemdziesiątego drugiego roku / 20.3.1972 r./.-

[Signature]
Złowodzka
doktorus

T:U-543/1185 Rom.

Grudziądz

Leissa Franciszek

W. Marty informacyjne

ks. 4

Grodno, 17.11.1945

Leisa Franciszek
Kolejowa

orient. przez Niemców
w 1945 r. zabrali Rosjanin
zginął w Rosji

inf. p. Sanktuarium X 92, która zme. wdawał;
ta twierdzi że się z był w Płk, że do niego
chodzili kolejarze Płkacy: Kypet ... i

+

Leissa Franciszek

mf. Dekawczyk z Górnego

Kolejarz b. aktywny

zginął na Sybirze

Komitetowi prosi o relay

Górnego
PK 2

220793

22

A

Grudziądz

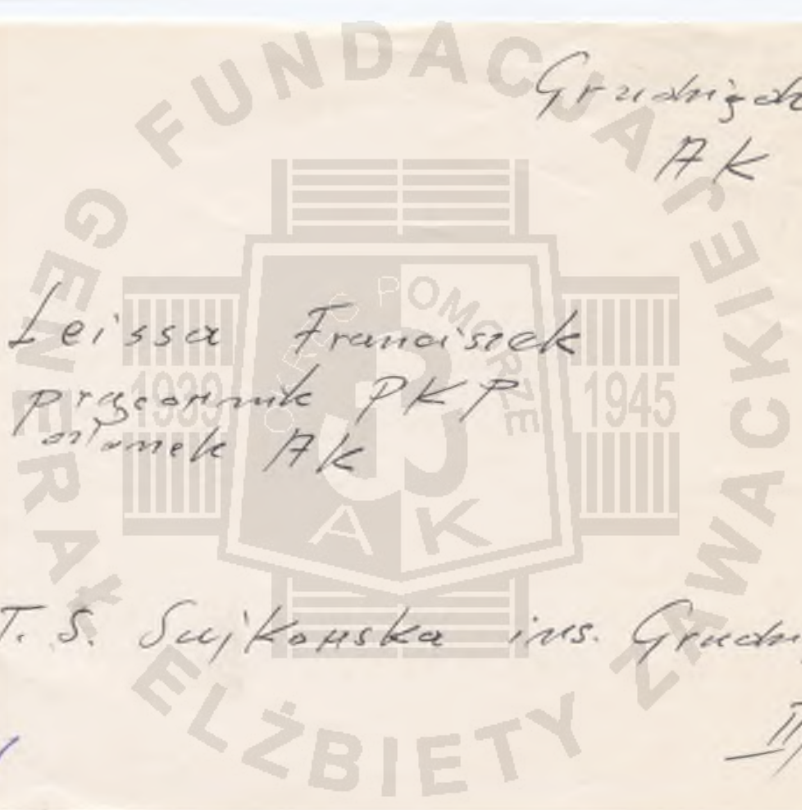
3

Leissa Franciszek
pracownik PKP
matka AK

Zob. T. S. Sujkowska ins. Grudziądz

o m

III/13,

Leisa Franciszek

ZESKANCOWANE

